

Extracte de

Civilian-based defense

A POST-MILITARY WEAPONS SYSTEM

Gene Sharp. 1990

Published by Princeton University Press, Princeton, New Jersey 08540

In the United Kingdom: Princeton University Press, Oxford

Els països bàltics, - Lituània, Letònia i Estònia -, van declarar la seva independència el 1990 i van haver d'afrontar el gener de 1991 un intent d'agressió per part de les autoritats soviètiques per recuperar-ne el control. Durant aquesta crisi, els tres governs depengueren en gran mesura dels mètodes de resistència noviolenta que havien après dels escrits de Gene Sharp. El ministre de Defensa de Lituània, Andreus Butkevicius el 1991 deia: "Mai tindrem un exèrcit prou fort com per defensar-nos d'un agressor estranger. El nostre objectiu només pot ser el de derrotar-lo moralment, econòmicament i políticament, no físicament". I citant el llibre de Gene Sharp, proclamà: "Prefereixo tenir aquest llibre a una bomba atòmica". *La guerra per accions civils*. Jean Marichez, Xavier Olagne, 1998.

38 idees força per avançar en una estratègia civil noviolenta que faci front a usurpacions de les institucions o cops d'estat i a agressions exteriors o ocupacions territorials

1. L'objectiu és aconseguir una política de defensa civil eficaç, no militar, contra cops d'estat o ocupacions, capaç de dissuadir i defensar-se sense caure en els riscos de la guerra, però tampoc en els de la claudicació en nom del pacifisme. El conflicte és inevitable i es necessita un sistema de defensa eficaç contra els usurpadors interns i els agressors externs. Cal un sistema eficaç que pugui complir dues missions: dissuadir i defensar.

2. Primer, es tracta de poder dissuadir els potencials atacants, mostrant-los que la seva acció els pot produir conseqüències molt costoses, entre les quals la impossibilitat d'aconseguir els seus objectius. La dissuasió no va intrínsecament lligada als mitjans militars, i encara menys a la capacitat d'armes nuclears. La dissuasió pot tenir lloc dins del context de mitjans estrictament noviolents. La defensa civil noviolenta pot proporcionar dissuasió en una situació concreta, i el grau en què ho faci, dependrà de la *capacitat real* de la societat per negar als atacants els seus objectius desitjats i per imposar costos inacceptables (tota sola o en cooperació amb altres) i la *percepció* dels atacants en potència sobre la capacitat d'aquella societat per negar-los els objectius i per imposar-los costos.

3. Segon, si la dissuasió fracassa, cal poder assegurar una defensa eficaç, entesa com a protecció, preservació i supressió del perill. Els mitjans emprats per defensar-se han de ser capaços de neutralitzar i posar fi a l'atac, però no han de destruir la societat que es defensa. La capacitat defensiva ha de poder fer que els atacants desisteixin i es retirin, o derrotar-los i restablir les condicions prèvies de pau i d'autonomia, així com el règim constitucional escollit per la societat.

4. La majoria de la gent i dels governs han cregut que només els mitjans militars poden impedir l'agressió externa i defensar-se contra ella. Per uns, els mitjans militars potents constitueixen l'única opció realista davant les amenaces internacionals. Per a d'altres, la idea pacifista que la

guerra és, per si mateixa, pitjor que qualsevol altre mal polític i que, per tant, individus i societats senceres haurien d'oposar-se a i negar-se a participar en qualsevol acció i preparatiu militar.

5. Pràcticament ningú afirma que els mitjans militars siguin perfectes ni nega que estiguin vinculats amb problemes i perills molt greus. A més, pràcticament **ningú no sostindria que els recursos militars sempre han assolit els seus objectius**. Deixant de banda la devastació massiva, la derrota sempre és possible.

6. La defensa civil noviolenta és a càrrec de la població civil (i no de personal militar) fent servir mitjans de lluita civils (a diferència de mitjans militars i paramilitars). Es tracta d'una política destinada a dissuadir i derrotar tant les invasions i ocupacions militars externes com les usurpacions internes. Entre aquestes darreres s'inclouen tant les usurpacions de l'executiu com els més habituals cops d'estat, és a dir, l'acte d'apoderar-se del control físic i polític de l'aparell de l'Estat, sovint per part d'una elit política, militar o paramilitar de dins o de fora del govern establert.

7. La defensa civil noviolenta l'ha d'exercir la població i les seves institucions sobre la base d'una prèvia preparació, planificació i formació basades en la recerca en resistència noviolenta, en una anàlisi en profunditat del sistema polític dels atacants i en la investigació intensiva en resolució de problemes. El coneixement dels requisits per fer aquestes formes de lluita noviolentes tan efectives com es pugui i les idees sobre les maneres d'agreuja els punts febles dels atacants són els fonaments per desenvolupar estratègies reeixides de defensa civil noviolenta.

8. La defensa civil noviolenta es fonamenta en la teoria que el poder polític, tant si és d'origen intern com extern, prové d'unes fonts dins de cada societat. Negant o tallant aquestes fonts de poder, les poblacions poden controlar els governants i derrotar els agressors externs. El grau, l'abast i la durada del poder dels governants estan determinats per, fins a quin punt els dirigents tenen un accés il·limitat a aquestes fonts. La no-cooperació i el desafiament massiu han de procurar impedir que els atacants estableixin un control efectiu sobre la societat que es defensa, tot evitant que els atacants atenyin els seus objectius i tot destruint la confiança dels comandaments i de les forces armades assaltants.

9. L'origen de la força per a la dissuasió i la defensa civil noviolenta és entendre que el poder polític emana de la interacció de totes o algunes d'aquestes fonts: a) **Autoritat** - que la gent reconeix als governants. b) **Recursos humans** -el poder dels governants depèn del nombre de persones i grups que l'obeeixen-. c) **Aptituds i coneixements** – el poder dels governants depèn de les aptituds, els coneixements i les capacitats de les persones i dels grups que estan disposats a col·laborar. d) **Factors intangibles** - els factors psicològics i ideològics, les emocions i les creences, que donen suport als dirigents-. e) **Recursos materials** -el control que els dirigents tenen sobre els béns, els recursos naturals, els recursos financers, el sistema econòmic, els mitjans de comunicació i de transport. f) **Sancions**. L'última font de poder dels governants és el tipus i l'abast de les sancions (o els càstigs) de què disposen.

10. Si, malgrat la repressió, es pot restringir, retirar o tallar les fonts de poder durant prou temps, els efectes inicials poden ser d'incertesa i desconcert dins del règim. És probable que això vagi seguit per un afebliment perceptible del poder dels governants. Amb el temps, la conseqüència de retirar les fonts de poder serà la paràlisi i la impotència del règim, o fins i tot en casos greus la seva desintegració. El poder dels governants es morirà, a poc a poc o ràpidament, de fam política.

11. Les experiències històriques de defensa civil noviolenta més rellevants, que en part van reeixir malgrat la improvisació i la manca de preparació prèvies, i que van tenir suport oficial dels seus governs legítims, són:

- dos exemples **de lluita exitosa contra cops interns** es basaren en la no cooperació i la desobediència massiva per part de la gent: l'intent fallit de cop d'estat de Kapp (Alemanya, 1920) i el fracàs del cop d'Alger (França, 1961).

- dos exemples de **lluites civils contra les invasions militars estrangeres**: la lluita dels alemanys del Ruhr contra l'ocupació franco-belga (1923) i la resistència contra la invasió i ocupació de les tropes soviètiques (Txecoslovàquia, 1968).

12. Els països bàltics, - Lituània, Letònia i Estònia -, depengueren en gran mesura dels mètodes de resistència noviolenta, quan després de declarar la seva independència el 1990 van haver d'afrontar el gener de 1991 un intent d'agressió per part de les autoritats soviètiques per recuperar-ne el control. El ministre de Defensa de Lituània, Andreus Butkevicius el 1991 deia: "Mai tindrem un exèrcit prou fort com per defensar-nos d'un agressor estranger. El nostre objectiu només pot ser el de derrotar-lo moralment, econòmicament i políticament, no físicament". I citant el llibre de Gene Sharp, proclamà: "Prefereixo tenir aquest llibre a una bomba atòmica".

13. La principal dificultat de tots aquestes lluites fins ara ha estat la manca d'organització prèvia, de preparació, "d'armes" avançades noviolentes, de formació o coneixement profund dels conflictes passats i dels principis estratègics de la lluita noviolenta (mentre que els militars fa milers d'anys que acumulen coneixement).

14. La capacitat de desobeir prové de la tossuderia col·lectiva i de la pèrdua de por al càstig. Negar-nos a la cooperació política rau simplement en la propensió humana a ser tossuts quan convé, en aquest cas de forma col·lectiva per una causa compartida. Les sancions són importants per mantenir el poder polític dels governants, però no comporta, que aquests càstigs aconseguixin sempre recobrar la submissió i l'obediència. Si bé els càstigs imposats pels governants poden ocasionar al principi un cert grau de conformitat externa, això serà insuficient per produir un efecte durador. Quan la por dels càstigs no domina la ment de la gent, és improbable que la repressió tingui èxit. La lluita noviolenta és simplement l'aplicació col·lectiva de la tossuderia humana amb fins socials, econòmics o polítics

15. La teoria que el poder polític emana de la violència, i que la victòria cau necessàriament del bàndol amb la major capacitat de violència, és falsa. En canvi, la decisió de desobeir, la voluntat de desafiar i la facultat de resistir esdevenen d'allò més importants per obtenir la victòria sobre opressors, tirans i agressors que tenen una capacitat gairebé il·limitada per destruir i matar. El juliol del 1943, Hitler va reconèixer que «Hom no pot governar només amb la força. Ben cert que la força és decisiva, però igual d'important és tenir aquella cosa psicològica que l'ensinistrador d'animals també necessita per fer-se l'amo de la seva bèstia. Se'ls ha de convèncer que nosaltres som els vencedors». El grau de llibertat o de tirania en qualsevol societat política és en gran part un reflex de la determinació relativa dels subjectes a ser lliures, de la seva predisposició i aptitud d'organitzar-se per viure en llibertat i, molt important, de la seva capacitat de resistir als afanys per dominar-los o esclavitzar-los. El poder social, i no pas els mitjans tecnològics de destrucció, és el garant més ferm de la llibertat humana.

16. Incompatibilitat de l'acció noviolenta amb l'acció violenta. És perillós considerar l'acció noviolenta com un recurs accessori i banal que complementa l'acció principal (molt probablement violenta) o simplement com un precursor d'alguna altra gran estratègia o lluita. Clarament, l'acció noviolenta no és una tècnica que pot resultar profitosa quan es combina amb la violència. De fet, això és molt perillós, perquè la violència és contraproduent per a elements essencials de la tècnica noviolenta. Tal violència, sovint fins i tot en graus limitats, ha tingut la conseqüència de reduir el nombre de resistents i per tant ha afeblit la força de la seva no-cooperació. A més, la violència pot reduir l'impacte del caràcter noviolent del moviment sobre la facció adversària (especialment sobre la policia i els soldats) i fer minvar el grau de solidaritat i de suport de tercers. L'experiència de la policia i dels soldats d'infligir repressió violenta contra resistents *noviolents* ha fer minvar, en diverses circumstàncies, la seva predisposició a obeir. De vegades, la conseqüència ha estat fins i tot

una desafecció a gran escala, desobediència encoberta o sublevació oberta contra les ordres de continuar la repressió brutal de gent no violenta. Aquest és un motiu molt important per mantenir la disciplina no violenta de la gent. Així doncs, la violència, afegida a una lluita no violenta, en realitat debilita, no enforteix, tal moviment

17. La tècnica no violenta funciona canviant les relacions de poder. L'acció no violenta exerceix poder, tant per contrarestar la força d'un grup adversari com per promoure els objectius del grup no violent. Per exemple, quan els kappistes van intentar arrabassar el control a la República de Weimar, els funcionaris, els buròcrates i els governs dels estats simplement es van negar a reconèixer la seva legitimitat o a complir les seves ordres. Això va resultar fatal per al cop.

18. Perseverança de l'acció no violenta davant la repressió. L'acció no violenta és concebuda per actuar contra els adversaris que poden i estan disposats a emprar sancions violentes. Per tant, la repressió és una resposta probable a un repte no violent seriós. La repressió pot adoptar formes com la censura, la confiscació de fons i béns, la interrupció de comunicacions, pressió econòmica, detencions, empresonaments, reclutament, camps de concentració, ús d'agents provocadors, amenaces, pallisses, tiroteigs, matances, tortures, llei marcial, execucions, i represàlies contra familiars i amics. La intensitat i el tipus de repressió varien, d'acord amb la influència de diversos factors. Ara bé, la repressió del grup no violent pot ser notablement més limitada que la que els adversaris emprarien contra una revolta violenta o un enemic extern que utilitzés mitjans armats. Això no és fruit de cap gentilesa, sinó que emana del reconeixement que la repressió violenta extrema pot ser contraproductiva per al règim que afronta el repte no violent. L'elevada probabilitat de repressió violenta és un indicatiu clar que l'acció no violenta pot plantejar una amenaça real a l'ordre establert. La violència dels adversaris no és un motiu per abandonar l'acció no violenta tal com l'acció militar de l'enemic en una guerra no és un motiu per abandonar la pròpia acció militar.

19. Davant la repressió violenta, els resistents no violents, si tenen forces, han de perseverar i negar-se a sotmetre's o a retirar-se. Han d'estar disposats a arriscar-se al càstig com una part del preu de la victòria. Les probabilitats i la severitat de la repressió variaran. Ara bé, aquest risc no és exclusiu de l'acció no violenta. També hi ha riscos —generalment molt més greus— quan ambdós bàndols fan servir la violència. Davant la repressió i el sofriment, el grup no violent haurà de fer esforços per enfortir la seva moral, els seus sentiments de solidaritat i la determinació de continuar la lluita. Facilitar formació en l'ús de l'acció no violenta i com comportar-se sota pressió pot ajudar en aquests afanys. La gent també pot esdevenir més disciplinada quan aprèn per experiència directa que l'aplicació rigorosa de la tècnica no violenta li reporta grans avantatges. Els combatents no violents també poden aprendre de la pròpia experiència (i la d'altres) que la seva resposta no violenta a la violència pot reduir les baixes. Si bé hi ha resistents i altres civils que resulten ferits i assassinats durant la lluita no violenta, les xifres són sistemàticament molt més baixes que en moviments de resistència violents comparables, com ara insurreccions violentes, guerra de guerrilles i conflictes bèl·lics convencionals. Un coneixement de tots aquests factors pot ajudar la gent a mantenir la disciplina necessària durant una repressió severa.

20. Si els adversaris incorren en la brutalitat, o que els resistents no poden suportar el sofriment, pot ser necessari un canvi de tàctiques i mètodes dins del marc de la lluita no violenta. La repressió d'un grup no violent que persevera en la lluita i a més manté la disciplina no violenta provoca el procés especial de «jiu-jitsu polític». Aquest procés desequilibra políticament els adversaris perquè les seves escomeses violentes no troben ni resistència violenta ni rendició. La brutalitat contra un grup no violent és més difícil de justificar (a la pròpia gent dels adversaris o al món en general) que la brutalitat contra rebels violents. Per descomptat que el grau en què un règim se sent capaç de

desafiar l'opinió mundial —o nacional— varia, però roman un problema. Les notícies sobre brutalitats poden filtrar-se tot i la censura, i una repressió més severa pot intensificar en comptes de reduir l'hostilitat i la resistència al règim.

21. Quatre mecanismes de canvi. Malgrat la diversitat entre els diferents casos d'acció no violenta, podem distingir quatre «mecanismes» generals de canvi que intervenen en aquesta acció en relació a l'adversari: **la conversió, l'adaptació, la coerció no violenta i la desintegració.**

22. Les imprescindibles preparació, estratègia i determinació. Si el grup que utilitza l'acció no violenta no posseeix prou força interna, determinació, capacitat i qualitats relacionades per fer que la lluita no violenta sigui efectiva, la repetició de frases i paraules com ara «no violència» no el salvarà. No hi ha cap substitut per a la força i l'habilitat autèntiques a l'hora d'aplicar l'acció no violenta. Si el grup no violent no posseeix aquestes qualitats en una quantitat suficient per fer front als seus adversaris, és poc probable que guanyi. D'altra banda, si els contendents no violents estan decidits, usen amb intel·ligència estratègies i tàctiques escollides, actuen hàbilment per promoure la seva causa, compleixen els requisits perquè la tècnica funcioni i són capaços de persistir davant la repressió, llavors la victòria és possible.

23. Cal una preparació prèvia i un coneixement ampli de les directrius generals de la resistència (incloses responsabilitats i possibles funcions de diverses parts de la població i institucions concretes), per tal que la població sigui molt més capaç d'evitar aquella sensació d'incertesa i confusió i al mateix temps pugui afrontar la crisi imminent amb determinació, ànim i confiança. Per tal d'aplicar la defensa civil no violenta, la gent ha d'estar disposada a resistir, a preparar-se bé i a lluitar davant les adversitats, tal com es fa amb els mitjans militars. A més, potencialment, la població sencera —sense tenir en compte el sexe i l'edat— i totes les organitzacions socials són participants en la lluita.

24. Impedir que l'atacant prengui el control dels sistemes clau. Un precepte fonamental de qualsevol estratègia sòlida en defensa civil no violenta és mantenir la legitimitat i la capacitat d'autogovern de la societat davant els intents dels atacants d'imposar el seu domini. Plantejat de forma negativa, els defensors sempre han de negar legitimitat als assaltants i impedir-los que governin el país efectivament, tant si intenten apoderar-se de l'aparell governamental existent com si volen establir-ne un de propi. També és indispensable fer grans esforços per negar-los qualsevol objectiu addicional que puguin tenir. Si les intencions dels assaltants són, per exemple, l'explotació econòmica, és probable que les estratègies i els mètodes més apropiats siguin econòmics, i diferiran dels mitjans de defensa apropiats si els fins dels atacants fossin polítics, ideològics, territorials, genocides o d'una altra naturalesa. És, doncs, crucial que la població negui tota legitimitat als atacants i que el govern existent s'abstingui de sotmetre's i col·laborar. En la defensa civil no violenta és necessari impedir als assaltants utilitzar el simbolisme, la legitimitat, l'administració i les institucions de control polític i social del govern que es defensa, a més de la seva policia i de qualsevol possible força militar existent.

25. Els factors que determinen l'estratègia i els mitjans de la defensa civil, són:

- **la naturalesa del règim** o del grup atacant;
- **el grau en què els dos bàndols se senten pròxims**, o allunyats, entre ells en altres relacions;
- **la naturalesa dels mitjans d'acció** i les mesures repressives dels atacants;
- **el grau en què tercers poden influenciar** o pressionar els atacants;

- el grau en què **els defensors poden ser influenciats** per tercers;
- la **força interna de la societat atacada** i de les seves organitzacions no governamentals;
- la **vulnerabilitat del règim i del sistema dels atacants**;
- el **grau i la naturalesa dels preparatius previs** per defensar la societat;
- la **importància relativa de les qüestions en joc** per als atacants i els defensors:
- la vulnerabilitat o l'**autosuficiència econòmica** de la societat defensora, sobretot per disposar d'aliment, aigua i combustible, i
- la **predisposició dels defensors a patir baixes** com a preu de la defensa.

26. Factors que influeixen en l'eficàcia de la defensa civil. No totes les lluites de defensa civil no violenta tindran el mateix èxit, ni tampoc hi ha cap fórmula que, si se segueix, garanteixi la victòria. Tot i així, és possible indicar en línies generals que l'eficàcia de la defensa civil no violenta dependrà de, com a mínim, d'aquests set factors :

- la **voluntat de la població** de defensar-se de l'atac;
- la **força interna** de la societat atacada;
- la capacitat de la població i les institucions per **mantenir el control de les seves fonts de poder i per negar-les als atacants**;
- el **saber estratègic** exercit pels defensors;
- la capacitat dels defensors **per negar als atacants els seus objectius**;
- la capacitat dels defensors civils per complir els **requisits per a una lluita no violenta eficaç**, entre els quals el manteniment de la disciplina i la resistència no violentes malgrat la repressió, i
- l'habilitat dels defensors per **agreujar els punts febles del sistema** i del règim dels atacants.

27. Mantenir la disciplina no violenta davant la repressió i les provocacions. L'èxit dels mètodes no violents depèn en gran manera de la persistència en la seva aplicació malgrat la repressió i en el manteniment de la disciplina no violenta davant les provocacions. El pas a la violència canviaria la situació d'un conflicte asimètric, d'armes no violentes contra armes violentes (que té grans avantatges per als defensors civils), a un conflicte simètric en el qual els dos bàndols fan servir armes violentes (que generalment concedeix un major avantatge als atacants, més ben equipats). Els costos humans de la defensa no s'han de subestimar. Ara bé, les baixes i els altres sacrificis implicats en la defensa civil no violenta s'han de posar en el context dels costos immensament superiors de les guerres, tant les convencionals com les de guerrilles, per no parlar de la guerra nuclear. El sofriment i la mort són pràcticament inevitables en qualsevol situació de lluita intensa. Tanmateix, les lluites no violentes tenen tendència a *minimitzar* les baixes i la destrucció.

28. La fugida o la capitulació davant la violència dels atacants és una resposta inacceptable com passa en qualsevol conflicte greu, inclosos els enfrontaments bèl·lics. Els defensors civils no s'han de deixar sorprendre per la repressió severa i les brutalitats. Quan aquestes s'esdevinguin, els defensors no han de cessar la resistència. La repressió acostuma a ser una reacció a la constatació que la resistència està posant en perill l'èxit de l'atac. Qualsevol intent d'aturar la violència dels agressors per brutal que sigui, disminuint o cessant la resistència només ensenyarà als atacants a repetir aquella violència encara més severament en el futur, per tal com ha produït el resultat desitjat: la submissió. Si bé els defensors poden passar a altres mètodes d'acció no violenta que desafien els atacants de diferents maneres, no han de capitular davant la violència. Quan es registren baixes en les lluites no violentes, pot posar-se en marxa el procés de jiu-jitsu polític, que en molts casos pot ser crucial per assolir l'èxit.

29. Posar en marxa la política defensiva prenent la iniciativa. Quan ni l'efecte de dissuasió dels preparatius de la defensa civil no violenta ni els efectes dissuasius d'altres polítiques nacionals i exteriors no han pogut impedir una invasió o una usurpació interna, és l'hora de posar en marxa la política defensiva. Cal aplicar immediatament algun tipus d'estratègia de defensa en la primera fase de l'atac. És molt important que la societat atacada faci grans esforços per prendre la iniciativa en la lluita i no limitar-se a respondre als actes dels assaltants. És probable que les estratègies inicials dels defensors adoptin una o dues formes principals, l'una concebuda per transmetre la voluntat dels defensors de resistir i per advertir de la intensa lluita futura, i l'altra, també de signe comunicatiu, planificada per demostrar en l'acció alguns dels tipus de resistència més contundents que probablement s'utilitzaran en una fase posterior. La *blitzkrieg* no violenta (*acció llampec*) pot adoptar formes com el rebuig a gran escala de l'autoritat dels atacants, vagues generals, no-cooperació política massiva, crides generalitzades a les tropes dels assaltants i mètodes similars. Per regla general, les probabilitats que els atacants se sentin prou sorpresos per emprendre una retirada ràpida són molt remotes, però favorables en circumstàncies especials. En tot cas, l'estratègia de *blitzkrieg* comunicarà a tots els afectats que l'atac serà respost amb una defensa resoluta.

30. Estratègia de comunicació: mostrar la imatge real i insistir en què no s'amenaça la vida dels atacants. Les tropes i els funcionaris dels assaltants seran objectius d'especial importància durant aquesta fase de la lluita. Pot ser que els hagin dit mentides sobre la situació al país defensor, sobre allò que poden esperar de la població, o fins i tot sobre quin país han envaït. Una de les fórmules clau per dissoldre la temptativa d'assalt o d'ocupació consisteix a reduir o eliminar la lleialtat, la fiabilitat i l'obediència de les tropes i els funcionaris del règim dels atacants. Per tant s'ha d'oferir a aquestes persones, individualment i en el seu conjunt, una imatge real per tal d'esmenar les mentides i permetre'ls que entenguin millor la seva funció i les seves responsabilitats. Els defensors civils hauran de comunicar a les tropes i als funcionaris les qüestions que hi ha en joc en el conflicte, la naturalesa de la societat que han atacat, els fins percebuts dels atacants, i la importància per a la gent de les dues parts contendents que s'aturi l'atac i que es posi fi a la temptativa d'assalt o ocupació. Els defensors també hauran de comunicar que, si bé la defensa oposada a l'atac serà vigorosa, decidida i persistent, tindrà un caràcter especial: el seu propòsit serà derrotar l'atac i defensar la societat sense amenaçar les vides ni la seguretat personal dels individus que formen part de les forces atacants. Aquesta informació i pràctica poden ser molt útils a l'hora de subvertir les tropes i els funcionaris dels assaltants.

31. Estratègia de resistència selectiva: concentrar intencionadament la resistència en objectius concrets que són especialment importants per a l'esforç defensiu. Aquesta estratègia permet que la defensa se centri en comptes de dispersar-se. A més, resulta menys esgotadora. En la majoria de casos, la responsabilitat principal de portar l'esforç defensiu passarà d'un sector de la població a un altre a mesura que les qüestions i els aspectes específics de la resistència canviïn. Cal considerar sis preguntes importants a l'hora d'escollir els punts per a la resistència selectiva:

- Quins són **els objectius principals** dels atacants?
- Què **impedirà als assaltants guanyar o mantenir el control** sobre l'aparell de l'Estat dels defensors o de parts importants d'aquest aparell?
- Què **impedirà als atacants afeblir o destruir la independència** de les institucions i la capacitat de resistència de la societat?
- Què **farà concentrar la capacitat defensiva en els punts especialment vulnerables del sistema**, del règim o de les polítiques dels assaltants, punts que si es trenquen posaran en perill la seva capacitat per assolir els seus objectius i per continuar la seva empresa?
- Què **permetrà als defensors utilitzar les seves qualitats, capacitats i sectors més forts** de la població (i evitant l'ús dels més febles) per fomentar la defensa?

- Quines **qüestions específiques** tipifiquen els principis i objectius generals de la lluita, qüestions que ajuden a suscitar un **esperit de resistència justificada entre els defensors** i fan que els fins i els **mitjans dels atacants semblin més injustificats i censurables?**

32. Per mesurar l'èxit i el fracàs en la defensa civil noviolenta, els mateixos termes *èxit* i *fracàs* s'han de fer servir amb significats precisos. Això és necessari tant per avaluar l'eficàcia de qualsevol aplicació concreta de defensa civil noviolenta com per comparar aquesta política amb la defensa militar. L'*èxit*, en la defensa civil noviolenta, es mesura segons si els defensors han assolit efectivament els seus objectius, és a dir, dissoldre l'atac i recobrar la seva capacitat independent de viure d'acord amb els seus propis principis i institucions. D'altra banda, el *fracàs* en la defensa civil noviolenta significa que els atacants han obtingut els seus objectius. Com passa en les lluites armades, no tots els intents d'aplicar la defensa civil noviolenta tindran èxit. Aquest tipus de lluita, com qualsevol altre, pot reeixir només si es compleixen els seus requisits d'eficàcia. Els defensors civils demostren ser capaços d'obstruir l'establiment de controls sobre la societat, d'impedir un govern col·laboracionista o substitut efectiu, de derrotar els objectius polítics, econòmics, ideològics o d'un altre signe dels atacants, al mateix temps que incrementen els costos dels intents dels agressors més enllà de qualsevol nivell acceptable.

33. Ni tan sols la derrota aparent és definitiva. Encara que els defensors no hagin assolit els seus propòsits en un moment donat, és possible que ho facin més endavant. En la mesura en què es mantinguin l'esperit de resistència i la resiliència de la societat, la població podrà reprendre la lluita defensiva en un altre moment. Mentrestant, hi pot haver la necessitat de descans, renovació de la força de la societat i la seva capacitat de refer-se dels atacs, elaboració d'estratègies noves i elecció d'objectius nous, inicialment limitats i assolibles. L'èxit en aquests objectius pot portar a l'adopció d'estratègies amb metes més ambicioses. Altrament, la derrota definitiva en la defensa civil noviolenta no es dona mai mentre la població i la societat sobrevisquin. En el curs d'una lluita, els defensors civils poden valorar l'èxit que han obtingut fins aquell moment abordant les preguntes següents:

- Fins a quin punt els *defensors* civils **han mantingut, afeblit o enfortit la seva voluntat de resistir?**
- Fins a quin punt les diverses persones i grups **entre els atacants** han mantingut, afeblit o enfortit la seva voluntat de continuar l'atac i perseguir els objectius originals?
- Fins a quin punt **les organitzacions independents (nodes de poder) de la societat defensora han mantingut, perdut o augmentat la seva capacitat per lluitar** i negar als atacants les fonts de poder que necessiten?
- Fins a quin punt els *defensors* i els *atacants*, respectivament, **han demostrat bon criteri estratègic o ineptitud**, i han deteriorat o millorat els seus criteris estratègics?
- Fins a quin punt els *defensors* civils **han incrementat la seva aptitud per oposar no-cooperació i desafiament, la seva capacitat d'acció disciplinada** i la seva facultat per complir els requisits d'eficàcia en la lluita noviolenta?
- Fins a quin punt **la població, els agents repressors i els administradors dels atacants han experimentat una moral alta**, suport i ajuda activa a l'atac, o en canvi han experimentat una moral baixa, dissentiment, manca de fiabilitat o oposició a l'atac?
- Fins a quin punt, respectivament, **els amics internacionals i els socis polítics o econòmics necessaris dels atacants i dels defensors han continuat les seves relacions anteriors**, han ofert suport, o bé han desaprovat les seves accions i han retirat la cooperació?
- Fins a quin punt **els defensors han mantingut la seva capacitat d'autonomia i l'aptitud** de cobrir les seves necessitats econòmiques?
- Fins a quin punt les **mesures de manipulació i repressió dels atacants han reeixit o han estat ineficaces per aturar la defensa i guanyar els objectius dels assaltants?** ¿O han intensificat de fet la resistència dels defensors, han aixecat oposició en el propi terreny dels atacants i han provocat la intervenció internacional?

- Fins a quin punt els **defensors han continuat o fins i tot intensificat la seva resistència** davant la repressió i les brutalitats?
- Fins a quin punt **s'han assolit els objectius originals dels atacants** (econòmics, polítics, ideològics o d'un altre signe)?
- **Quin bàndol porta la iniciativa en el conflicte?**

34. Quan les respostes a aquestes preguntes indiquen que els defensors han obtingut alguns guanys però també han experimentat algunes pèrdues, és l'hora de prendre mesures correctores per a créixer les seves possibilitats d'èxit. Han d'adoptar els passos següents: mantenir i ampliar la seva força social; identificar i aplicar les seves influències més rellevants i efectives sobre els atacants; millorar el seu criteri estratègic; centrar la resistència en els punts febles dels assaltants, i actuar amb ponderació, valentia i tenacitat. El factor més important per tal que la defensa civil no violenta assolixi l'èxit és que la societat atacada pugui mantenir la seva autodirecció i autonomia fins i tot amb la presència de potencials governants despietats que tenen el suport de tropes hostils.

35. Transarmament: de la defensa militar a la defensa civil no violenta. Cap país no renunciarà permanentment a les seves opcions militars llevat i fins que no tingui una confiança merescuda en una política de defensa civil no violenta avançada i viable. El procés de passar de la defensa militar a la defensa civil no violenta (*civilian-based defense*) s'anomena «transarmament». És el procés de canviar el tipus d'«armament» d'un que confia en les forces i les armes militars a un altre que depèn que tota la població utilitzi les armes psicològiques, socials, econòmiques i polítiques. No es pot pensar en un sol model de transarmament parcial o total que es pugui aplicar a tots els països i situacions. Però sí que és possible concebre diversos models genèrics en virtut dels quals la defensa civil no violenta podria esdevenir l'element principal de la política defensiva d'un país o un component important dins d'una política més àmplia predominantment militar. Hi ha almenys quatre models genèrics:

- a) Adopció plena i relativament ràpida d'una defensa civil no violenta com la política defensiva nacional per països petits que no tenen cap alternativa militar o d'aliança viable degut a alguna situació o condició especial.
- b) L'addició d'un component de base civil a una política de defensa predominantment militar que serveixi un o més fins concrets, sense la intenció d'ampliar aquest component perquè exerceixi funcions més extenses dins de la política global.
- c) La introducció per etapes i l'ampliació progressiva d'elements de defensa civil no violenta amb l'objectiu d'un transarmament finalment total.
- d) El transarmament multilateral gradual i negociat de diversos països veïns, que introdueixin al mateix temps components de defensa civil no violenta, potser seguit d'una reducció esglaonada de l'arsenal militar.

36. Adopció plena i ràpida d'una defensa civil no violenta (a). El transarmament ràpid i total és més probable per a aquells països que manquen d'opcions militars notables, o aquells per als quals l'ús de les seves opcions militars només comportaria una devastació segura. L'adopció d'aquesta política seria possible per a països petits que no tenen forces armades, com ara Costa Rica o Islàndia. En l'actualitat, tals països depenen d'una força policial interna molt forta i la possibilitat d'ajuda exterior (Costa Rica) o de la participació en una aliança militar externa (Islàndia). Aquests dos acords presenten desavantatges si la independència d'acció real és un objectiu important. L'adopció ràpida de la política podria ser possible també per a futurs països acabats d'independitzar-se (com ara Palestina, Estònia, Letònia, Lituània, Armènia, Hong Kong o el Tibet). Possiblement aquests països continuarien sentint-se amenaçats pel seu veí militarment més poderós (és a dir, el seu dominador anterior). Tanmateix, no tindrien cap manera de desenvolupar una capacitat de defensa militar adequada i autosuficient. Si el país petit s'aliés amb una potència militar estrangera, el govern

dominant anterior podria sentir-se amenaçat o fins i tot provocat a envair-lo. Per als països en tals situacions, uns estudis curiosos de viabilitat i una reflexió detinguda poden fer que la defensa civil noviolenta es vegi com una alternativa realista i més completa a la defensa militar. Ja no caldria escollir entre fer gestos violents, però impotents, o sotmetre's passivament a l'agressió o la usurpació. Els mètodes en què la defensa civil noviolenta seria adoptada per aquests països acabats d'independitzar-se podrien ser més flexibles que si disposessin d'estructures d'Estat més consolidades. En alguns casos, les iniciatives governamentals en l'estudi de la defensa civil noviolenta podrien precedir la seva acceptació per les institucions no estatals. Aquestes iniciatives podrien proporcionar llavors el marc genèric per elaborar plans més específics. Aleshores la població i les institucions de la societat podrien avaluar la política de defensa proposada i preparar-se per a les seves funcions dins del seu marc. En altres casos, la iniciativa d'adoptar una defensa civil noviolenta podria emanar de la població i les organitzacions independents de la societat. Aquesta iniciativa, i fins i tot els primers preparatius —potencialment elaborats sobre l'experiència d'una lluita per la independència—, podrien avançar abans de, o en paral·lel a, l'avaluació i la presa de decisions del govern. En tals casos, les recomanacions de les organitzacions independents i dels grups professionals podrien integrar-se llavors en un pla nacional global per a una política adoptada pel govern. En el futur, els països acabats d'independitzar-se haurien de tenir avantatges considerables sobre la situació d'Alemanya a la dècada de 1920 per diverses raons: hi ha molta més experiència històrica, la naturalesa de la lluita noviolenta i de la defensa civil noviolenta es coneix molt millor, i hi ha temps per fer preparatius i formar la població perquè dugui a terme la lluita de defensa.

37. Beneficis potencials d'una política de defensa civil noviolenta. A llarg termini, la defensa civil noviolenta té el potencial de generar diversos beneficis que no són possibles amb polítiques defensives militars:

- a) **La defensa civil noviolenta augmentaria la capacitat d'autosuficiència en qüestions de defensa i seguretat, fins i tot en països petits i mitjans, en traslladar el factor decisiu de la força militar a la força social.** Aleshores ja no seria necessari dependre de països estrangers per obtenir armes i provisions militars, ni tampoc establir aliances amb Estats militarment més poderosos. Els costos financers i polítics de tal dependència quedarien suprimits.
- b) **Per la seva naturalesa no militar, la defensa civil noviolenta forneix capacitats de dissuasió i defensa però no pot ser utilitzada per atacs externs, amb la qual cosa redueix les amenaces i els perills internacionals.**
- c) **A mesura que la defensa civil noviolenta esdevé més adoptada, reeixida i reconeguda per la seva potència, és probable que la incidència d'agressió militar exterior minvi.** És probable que els atacants potencials desisteixin d'agredir altres països.
- d) **La defensa civil noviolenta pot reduir la proliferació nuclear proporcionant una via alternativa a l'autosuficiència en polítiques de seguretat** en què s'entengui que els mitjans militars convencionals són inadequats o impracticables.
- e) **És probable que la defensa civil noviolenta disminueixi la incidència d'usurpacions i repressió internes per les forces armades.** Una de les grans ironies per als partidaris de governs democràtics ha estat que a nombrosos països, i en condicions molt diverses, les forces militars que s'han fundat per *defensar* aquella societat i aquell govern s'han girat per atacar-los.
- f) **L'adopció i la preparació d'una política de defensa civil noviolenta poden, si més no en determinades condicions, contribuir a una disminució de la violència interna** a mans de

col·lectius amb greuges i animar-los indirectament a expressar les seves reivindicacions per mitjà de **formes d'acció no violenta**.

- g) La defensa civil no violenta té més probabilitats que el seu equivalent militar de mantenir l'atenció centrada en els objectius originals del conflicte en comptes del dany infligit a l'enemic.**
- h) La defensa civil no violenta, tal com genèricament passa amb la lluita no violenta, tendeix a provocar menys baixes i menys destrucció que els conflictes militars comparables. Això té avantatges importants.**
- i) Prescindint de les capacitats d'atac convencional i nuclear, els països amb una defensa civil no violenta tenen moltes menys probabilitats de ser amenaçats o atacats amb armes de destrucció massiva.**
- j) La probabilitat d'un atac extern es pot reduir també amb el desenvolupament d'una política exterior més «positiva», enfortida la defensa civil no violenta tot disminuint les hostilitats internacionals i augmentant la bona voluntat envers el país que ostenta la política no militar.**
- k) Una política de defensa civil no violenta també reduiria el volum del govern i les despeses de dissuasió i defensa.** Per tal com les guerres i els sistemes militars han estat factors principals en l'enorme creixement de l'Estat, aquesta transició a un sistema de defensa no militar ajudaria a invertir la tendència general a augmentar el volum i els costos, del govern i de les institucions de defensa.
- l) La defensa civil no violenta eliminaria les influències centralitzadores endèmiques dels sistemes militars i, al seu lloc, introduiria influències descentralitzadores relacionades amb característiques no violentes.** Entre aquestes s'inclouria sobretot el desenvolupament d'una major autosuficiència.
- m) Un altre benefici d'una política de defensa civil no violenta seria estimular la ciutadania a avaluar els principis als quals s'ha adherit la seva societat i jutjar com defensa aquests valors.** Posant la responsabilitat de la defensa en la mateixa gent, aquesta política animaria els ciutadans a identificar les qualitats de la societat dignes de ser defensades i a considerar com es podria millorar la seva societat.
- n) Proporcionant dissuasió i defensa per mitja de formes civils de lluita, la nova política ofereix un mitjà pel qual la guerra es pot anar substituint per una opció menys perillosa.** Quan es consideri que aquesta opció és adequada, països sencers podran llavors abandonar els mitjans militars perquè ja no seran necessaris. Una reducció gradual de la dependència dels recursos militars esdevé realista en el grau en què la nova política de defensa civil no violenta demostrï ser capaç de proporcionar una veritable capacitat de dissuasió i defensa. Països sols o en grup poden adoptar mesures importants cap a l'abandó de la guerra mitjançant el desenvolupament i la substitució progressiva amb el seu equivalent civil.

38. El potencial d'una política de defensa civil no violenta s'ha d'estudiar i debatre extensament entre la població i les institucions de totes les societats que tenen un problema de defensa intern o extern. Això implica, de fet, pràcticament tots els països. Mentre que en alguns casos la iniciativa pot venir del govern o fins i tot de les forces armades, és molt més probable que els debats comencin entre la gent, en el si de diverses organitzacions independents, i entre investigadors acadèmics i analistes polítics.

*D'entre les nombroses **publicacions que l'ICIP** està fent pel públic català sobre camins per enfortir la pau, n'hi ha quatre més que posen les bases per a plantejar el present i el futur de la defensa per mitjans civils contra les amenaces que habitualment s'han confiat a la defensa militar:*

- *Construir un estat segur i en pau. [Seminari Estat de Pau](#)*
- *De la dictadura a la democràcia. Un marc conceptual per a l'alliberament. [Gene Sharp](#)*
- *El antigolpe. Manual para una respuesta noviolenta a un golpe de estado. [Gonzalo Arias](#)*
- *Un Servei Civil Noviolent: Viabilitat i Característiques. [Rubén Campos Palarea](#)*

Un estudi articulat entre les propostes de tots aquests llibres pot posar els fonaments per fer front sense haver de recórrer a la violència dels exèrcits, als problemes de la dictadura, el genocidi, l'opressió i la guerra gràcies a una ben preparada i organitzada defensa civil noviolenta.